

Additiv tillverkning (3D printing) & kompositer

Emil Hedlund – RISE material & produktion

Agenda

- **Introduktion**
- **Bakgrund**
- **Additiv tillverkning**
- **Additiv tillverkning av kompositer**
- **Använda additiv tillverkning för att tillverka kompositer**

Maskinteknikexamen LTU

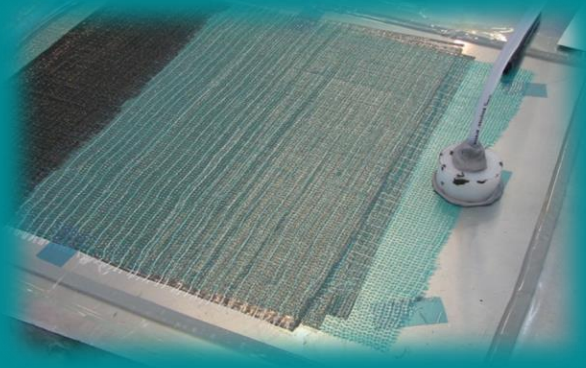
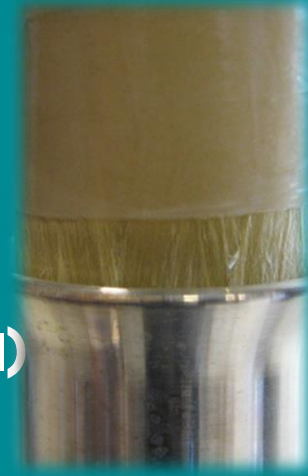
Halkade in på bananskal inom komposit

**Arbetat på Sicomp/Swerea SICOMP/RISE i
Piteå sedan 2009 som forskningsingenjör &
Forskare/Projektledare**

Tillverkning (VI/RTM/Prepreg mfl)

Provning (främst mekanisk)

Konsultuppdrag

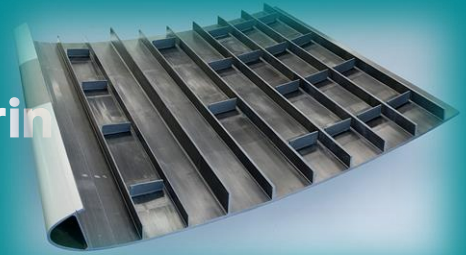

Projektleiding

Fokus på kompositer inom flygindustrin

Högtemperaturkompositer ($>200^{\circ}\text{C}$)

3D printing

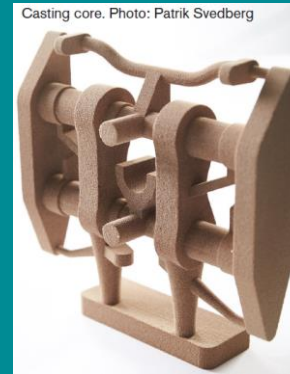

Startskottet

Swereaprojektet **3D3** 2014-2017

IVF/SICOMP/KIMAB/SWECAST

- Metall
- Keramer
- Polymerer
- Komposit
- Sand

Additiv tillverkning

Lager för lager byggs, utifrån en "skivad" 3D geometri

Färdig utskrift kräver ett minimum av efterbearbetning

Polymerer/Metaller/Keramer/Sand/Choklad mm

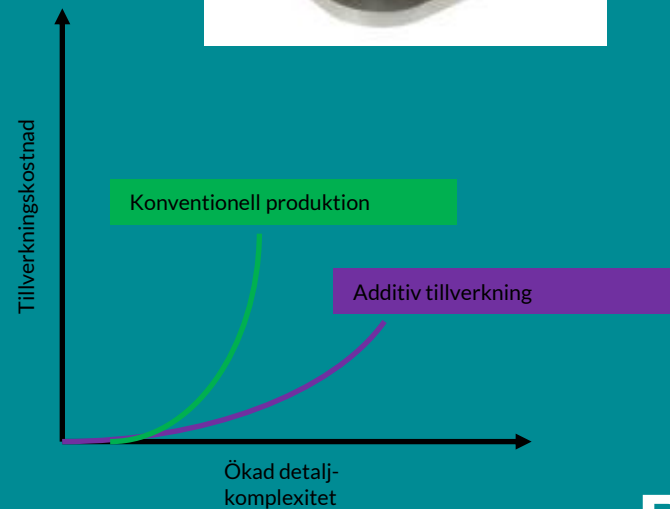
Additiv tillverkning

När har additiv tillverkning stor fördel mot konventionell tillverkning?

Prototyper & modeller

En-styck tillverkning, anpassade detaljer

Ihåliga och komplexa detaljer som annars är omöjliga att tillverka

Additiv tillverkning med polymerer

Termoplast

Termoplast med korta/små fibrer/partiklar

Termoplast med långa fibrer

Härdplast

Härdplast med långa fibrer

Additiv tillverkning med polymerer

Termoplast

Termoplast med korta/små fibrer/partiklar

Termoplast med långa fibrer

Härdplast

Härdplast med långa fibrer

Additiv tillverkning med polymerer

Termoplast

Termoplast med korta/små fibrer/partiklar

Termoplast med långa fibrer

Härdplast

Härdplast med långa fibrer

Additiv tillverkning som stöd
för tillverkning av kompositer

Additiv tillverkning av kompositer

Tillverkning av kompositer är en form av additiv process där produktens slutgiltiga egenskaper och form ges vid tillverkningsprocessen

Flesta av de tillgängliga AM-teknikerna bygger på extrudering av fiberknippen som belagts innan med härd/termo-plast

Eller där plast/fiber blandas vid själva extruderingen

Termoplast/långfiber-kompositer

Skrivare i storlekar från skrivbordsmodeller till större industriella robotbaserade system

De flesta typer av termoplaster samt fibertyper

Photo : 3dHubs, 3D printed long fiber thermoplastic handles

Termoplast/långfiber-kompositer

Markforged

Två skrivarhuvuden – TP/TP belagd fiber

PA6

Kolfiber/Aramidfiber/Glasfiber

Photo: markforged

Termoplast/långfiber-kompositer

APS tech solutions

Flertal skrivarhuvuden – TP/TP belagd fiber

ABS/PET/PC/PLA/PVA/PEI/PEEK

Kolfiber/Glasfiber/Aramidfiber

Foto: APS tech

Termoplast/långfiber-kompositer

Desktop metal

Två skrivarhuvuden – μ AFP/TP

PA6/PEEK/PEKK

Kolfiber/Glasfiber

Photo : Desktop metal

Termoplast/långfiber-kompositer

Arevo Labs

Robotmonterat system

Direktkompaktering

PEEK/PA6

Kolfiber

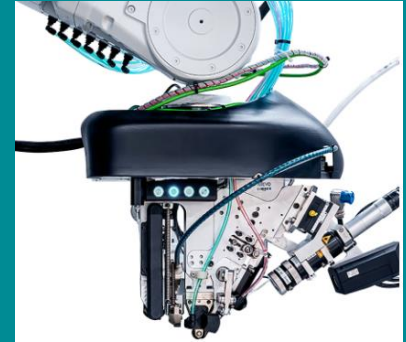
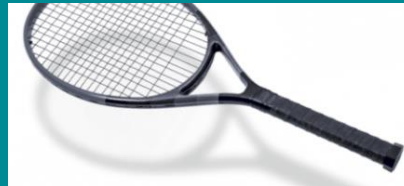

Photo : Arevo

Termoplast/långfiber-kompositer

Impossible objects

Inkjet/pressning ("snabb" teknik)

PEEK/Nylon12

Glasfiber/Kolfiber

Photo : Impossible objects

Härdplast/långfiber-kompositer

Robotbaserade system

Några olika typer av fiber

System baserade på snap-cure
polymersystem där UV-ljus används
för att härda

Härdplast/långfiber-kompositer

Continuous Composites

Härdplast (snabb UV-härdande)

Kolfiber/Glasfiber/Aramidfiber

Robotbaserat system

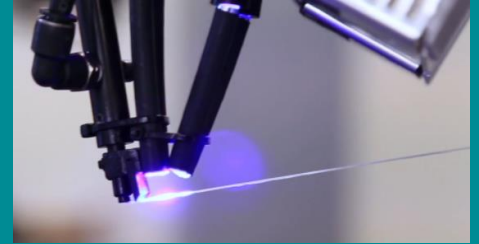
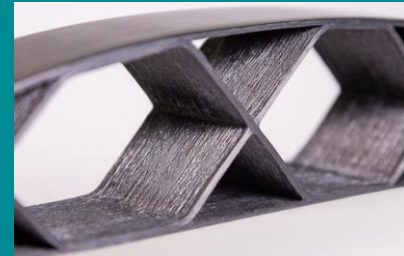

Photo : Continuous composites

Härdplast/långfiber-kompositer

Moi Composites

Härdplast (snabb UV-härdande)

Glasfiber

Robotbaserat system

Världens första 3D printade glasfiberbåt

Photo: Moi composites

Härdplast/långfiber-kompositer

Anisoprint

Kombinerar TP samt härdplastbelagda fibrer

PC/ABS/PET-G/PA6/PLA/PEEK/PEI

Kolfiber/Basaltfiber/Aramidfiber

Photo : Anisoprint

Några ord om A_{Automatic} T_{ape} L_{Laying}, A_{Automatic} F_{ibre} P_{lacement}

Möjlighet att "skriva" väldigt stora detaljer med hög hastighet (kg/tim)

Används idag mestadels för stora plana detaljer, inom flygindustrin

Härdplast/Termoplast i kombination med kolfiber

Vakuumbag/Autoklaving/Bearbetning

Foto : Mtorres, ATL

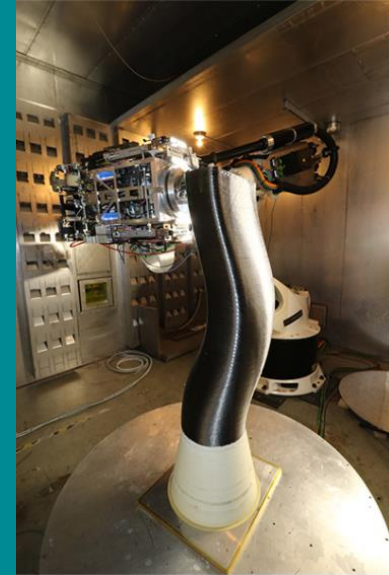
Foto : Mtorres, AFP

Electroimpact AFP/TP

Robotmonterat skrivarhuvud

Kombinerar utskrift av vattenlöslig TP (för komplexa verktyg)

TP (PA6, PEEK, PEKK)/kontinuerlig fiber

Additiv tillverkning av kompositer

Mesta av teknikerna är tidigt i utvecklingsfasen (utom ATL/AFP teknik)

Begränsningar i hastigheter/storlek/kvalitet hindrar idag användning

Additiv tillverkning som stöd för tillverkning av kompositer

”Pluggar” för att tillverka verktyg

Uppläggningsverktyg/Trimverktyg

Multimaterial/komplexa detaljer

Härdverktyg

”lost-core” härdverktyg

Hjälpmedel vid tillverkning

Additiv tillverkning som stöd för tillverkning av komposit

Thermwood LargeScaleAM

Kombinerad 3D-printer & fräs

Termoplast (förstärkt)

Foto: Thermwood

Foto: Thermwood

Additiv tillverkning som stöd för tillverkning av komposit

Stratasys (FDM)

3D-printad termoplast (PEEK) istället
verktyg i metall

Tillverkning med prepreg, autoklivering
(flygstandard)

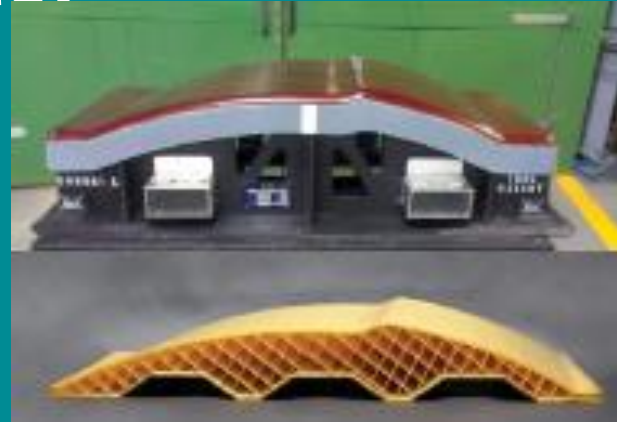

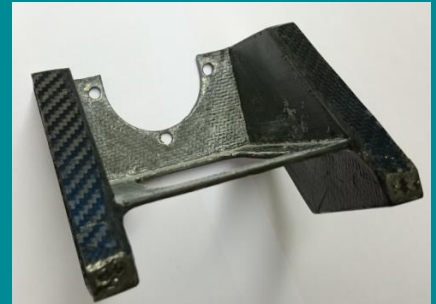
Foto: Stratasys

Additiv tillverkning som stöd för tillverkning av kompositer

Snabb tillverkning av prototyper

3D printad (kolförstärkt PA6)

Detalj med egenskaper liknande slutprodukt

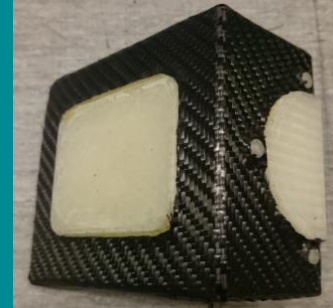
Additiv tillverkning som stöd för tillverkning av kompositer

3D-printade PA6 detaljer

Yt-behandlas (släpp, tätning)

Prepreg material

Vakuumbag

Additiv tillverkning som stöd för tillverkning av kompositer

Sandprinter (Karlebo)

Gjutindustrin (metaller)

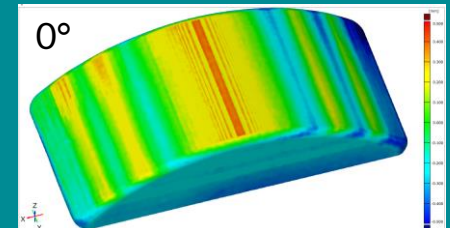
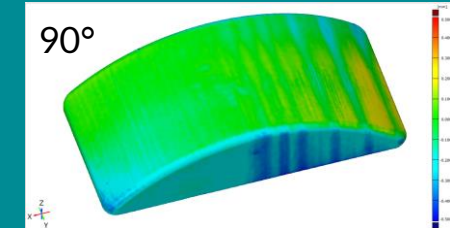
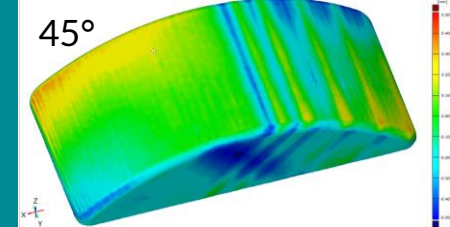
Fenolharts samt sand

Storlek

Additiv tillverkning som stöd för tillverkning av kompositer

Tre likadana detaljer är printade i olika orienteringar, 0° , 45° samt 90° och jämförs mot CAD.

Additiv tillverkning som stöd för tillverkning av kompos

Ytbehandlingar

Applicering

Temperaturkrav, ytfinhet,
kemisk beständighet mm

Additiv tillverkning som stöd för tillverkning av kompositer

Vakuumformad termoplast över 3D-printad sandkärna

PMMA/ABS/A-PET

Semistyva verktyg (Light-rtm, VI)

**Tack för mig!
Frågor?**

Emil.hedlund@ri.se